

LG 29
Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru)
Local Government and Elections (Wales) Bill
Ymateb gan: Y Cyngorydd Mark Adams, Cadeirydd y
Pwyllgor Trosolwg a Chraffu, Cyngor Bwrdeistref Sirol
Rhondda Cynon Tâf
Response from: Cllr Mark Adams, Chair Overview and
Scrutiny Committee Rhondda Cynon Tâf County Borough
Council

Julie James AC
Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol
Llywodraeth Cymru
Caerdydd
CF99 1NA

2 Ionawr 2020

Annwyl Weinidog,

Parthed: Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru)

Dyma ysgrifennu atoch chi i fynegi fy marn a sylwadau mewn perthynas â Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) a gyhoeddwyd yn ddiweddar. Mewn cyfarfod diweddar o'r Cyngor, fe drafodon ni sut y gallem ni ymateb i'r ymgynghoriad a chymryd rhan ynddo, yn ogystal ag yn y gwaith o gasglu tystiolaeth ar y mater hwn gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

Rwy'n ysgrifennu yn rhinwedd fy swyddogaeth yn Gadeirydd Pwyllgor Trosolwg a Chraffu y Cyngor. O ganlyniad i'r amserlenni tynn, yn enwedig gyda gwyliau'r Nadolig a'r Wyl ei hun wedi bod ar ein gwarthaf, dyw hi ddim wedi bod yn bosibl i'm pwyllgor na'r Cyngor ystyried yn ffurfiol y cynigion a'r manylion sydd yn y Bil. Bydd fy mhwyllgor a'r Cyngor yn ystyried y mater ddechrau mis Ionawr ac yn ymateb i'r galw am dystiolaeth gan Bwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Rwy'n gefnogol o'r cynigion i ymestyn yr etholfraint pleidleisio i bobl ifanc 16 a 17 oed yng Nghymru. Wrth wneud hynny, fodd bynnag, mae'n hanfodol bod Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid i awdurdodau lleol i hyrwyddo'r hawl i fwrw pleidlais, ac yn ehangach na hynny, yn rhan o hyrwyddo dinasyddiaeth, darparu'r adnoddau priodol i addysgu pleidleiswyr ifanc – mewn ffordd heb fod yn wleidyddol – am bwysigrwydd pleidleisio a'r materion i'w hystyried. Gwael ac yn annemocrataidd o beth fyddai gadael i sefydliadau gwleidyddol wneud hynny.

Dydw i ddim o'r farn bod y cynigion ynghylch rhoi'r hawl i awdurdodau lleol unigol weithredu systemau pleidleisio amgen yn rhai synhwyrol. Mae Cymru yn wlad gymharol fach a byddai cael un awdurdod lleol yn gweithredu model pleidleisio gwahanol i awdurdod lleol cyfagos, yn fy marn i, yn arwain at ddryswch sylweddol, ac yn ei dro, yn pylu cyfraniad etholwyr mewn etholiadau llywodraeth leol.

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf mae Rhondda Cynon Taf wedi rhoi cryn sylw i gynyddu cyfranogiad yn ein penderfyniadau allweddol, yn enwedig er mwyn annog mwy o gymryd rhan yn ein swyddogaethau craffu, felly rwy'n croesawu'r cynigion a fydd yn caniatáu inni nodi'r camau a'r modd i'r cyhoedd gymryd rhan yn ffurfiol, drwy statud.

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor wrthi'n paratoi at ddarlledu cyfarfodydd a phwyllgorau'r Cyngor, felly fyddai gan Gyngor Rhondda Cynon Taf dim gwrthwynebiad i hyn ddod yn ofyniad statudol. Serch

hynny, byddai mynd ati mewn perthynas â holl gyfarfodydd y Cyngor yn golygu costau cyfalaf a refeniw sylweddol, a bydden ni felly yn annog Llywodraeth Cymru i ddarparu'r cymorth ariannol angenrheidiol i ategu'r cynigion hyn, er mwyn osgoi unrhyw effaith ar wasanaethau rheng-flaen.

Er bod yr egwyddorion sy'n ymwneud â chyflwyno trefniadau presenoldeb o bell yn ddilys, dyw hynny, yn fy marn i, ddim yn gynnig hyfyw yn ymarferol.

Dydw i ddim o'r farn bod y cynnig i ehangu rôl a chylch gwaith y Pwyllgor Archwilio yn angenrheidiol. I mi, byddai'r cynigion hyn yn arwain at ymbellhau oddi wrth y cyfrifoldebau statudol o ran cylch gorchwyl 'cadw cydbwysedd' y pwyllgor hwn, a symud mwy tuag at swyddogaethau democrataidd ehangach y Cyngor, megis craffu. Lle mae'r cylch gwaith newydd hwn ar gyfer y Pwyllgor Archwilio yn cynnwys mwy o aelodau lleyg, credaf fod hynny yn lleihau atebolrwydd democrataidd.

Mae'n braf nodi bod rôl bwysig gwaith craffu yn cael ei chydabod ynghyd â chynigion i atgyfnerthu swyddogaeth graffu i herio a gweithredu fel ffrind beirniadol. Mae'r Cyngor hwn eisoes yn cydnabod pwysigrwydd rôl statudol Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd, gyda'r rôl hon eisoes yn rhan o Uwch Dîm Arwain y Cyngor.

Dydw i ddim o blaid y cynigion i ganiatáu i swyddogion a gweithwyr y cyngor sefyll mewn etholiadau i gael eu hethol i'w cyngor eu hunain - byddai hyn yn codi gwrthdaro buddiannau posibl a gallai gael effaith niweidiol ar berthnasod cyflogwyr / gweithwyr wrth leihau'r lefelau didueddrwydd disgwylidig ymhlith staff y cyngor.

Rwy'n cefnogi barn arweinyddiaeth Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru mewn perthynas â threfniadau Cyd-bwyllgor, ond yn fy rôl fel Cadeirydd Pwyllgor Craffu, rwy'n effro i'r diffyg craffu sy'n bodoli gyda rhai trefniadau cydbwyllgor cyfredol, yn enwedig mewn perthynas â threfniadau consortiwm addysg ar y cyd. Byddwn i'n annog bod unrhyw drefniadau cyd-bwyllgor yn y dyfodol yn hyrwyddo pwysigrwydd craffu a bod trefniadau craffu clir ar y cyd yn cael eu nodi gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y trefniadau hyn yn y dyfodol.

I gloi, hoffwn i nodi eto fy mhryderon am yr amserlenni tynn y gofynnwyd inni ymateb yn ffurfiol i'r cynigion sydd wedi'u nodi yn y Bil. Byddwch cystal â derbyn y llythyr hwn fel ymateb cychwynnol gan Gyngor Rhondda Cynon Taf hyd nes y cawn ni gyfle pellach i lunio ein tystiolaeth ar gyfer ei chyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Chymunedau yn y Flwyddyn Newydd.

Yn gywir,

Y Cyngorydd Bwrdeistref Sirol Mark Adams
Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu

Copiâu: John Griffiths AC, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau.